

VALENCIÀ

llengua i literatura

3r curs d'ESO

Josep Martines (Coordinador)

Jaume Fornés

Glòria Gómez

Caterina Martínez

Rosabel Roig

Marisa Tomàs

Disseny coberta: Nina Lloréns

Maquetació: Nina Lloréns

© Tabarca Llibres, SL

© Josep Martines (Coordinador)
Jaume Fornés
Glòria Gómez
Caterina Martínez
Rosabel Roig
Marisa Tomàs

I.S.B.N.: 978-84-8025-377-2

Dipòsit Legal: V-758-2015

Edita:

Tabarca Llibres, SL
Av. Ausiàs March, 184
Tel.: 963 186 007
www.tabarcallibres.com
46026 – VALÈNCIA

Imprés: impresa.es

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

Index

UNITAT 1	Mou i canvia el món	8
UNITAT 2	«Superherois», un somni acabat?	32
UNITAT 3	Prospectiva i perspectiva: d'ací a 60 anys en farà 600	58
UNITAT 4	Un, dos, tres..., mou-te al compàs!	84
UNITAT 5	Les mil i una històries	118
UNITAT 6	La vida en la pantalla	150
UNITAT 7	País joliu	176

	CONTACTE	COMUNICACIÓ	LITERATURA
UNITAT 1	MOU I CANVIA EL MÓN	La biografia històrica	L'edat mitjana. Origen i constitució d'una nació Les quatre grans Cròniques medievals
UNITAT 2	«SUPERHEROIS», UN SOMNI ACABAT?	La creació d'un personatge: els «superherois»	L'espiritualitat cristiana en un territori en construcció: Ramon Llull
UNITAT 3	PROSPECTIVA I PERSPECTIVA: D'ACÍ A 60 ANYS EN FARÀ 600	Viatge al futur Prediccions i prospectiva	Ciutadans al segle XIV. La predicació religiosa: Francesc Eiximenis i Sant Vicent Ferrer
UNITAT 4	UN, DOS, TRES..., MOU-TE AL COMPÀS!	Les revistes musicals	L'esplendor econòmica i cultural de València al segle XV Ausiàs Marc, la lírica trobadoresca i la petrarquista Jaume Roig, la tradició misògina

LES PERSONES I LES LLENGÜES	CONEGUEM LA LLENGUA	TALLER DIGITAL	RESUM	COMPROVACIÓ
<p>Un viatge per la història de la llengua. On es parla la nostra llengua?</p>	<p>Lèxic</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els topònims i els gentilicis <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Les tres conjugacions regulars - Preposicions <i>a</i> i <i>en</i> <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - El sistema vocàlic i el consonàntic 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Biografia digital 2. Aplicació web: conjuguem imatges i verbs 3. <i>WebQuest</i>: «Un viatge en el temps» 4. Portafoli de lectura 		
<p>Què és el llenguatge? Què és una llengua? Parlar moltes llengües</p>	<p>Lèxic</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinònims de <i>trist</i> i <i>content</i> - Derivats i modismes que expressen emocions i sentiments <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbs irregulars: <i>ser, estar, poder, voler, haver</i> <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - El subsistema vocàlic àton (occidental) - Vacil·lacions en l'escriptura i en la pronunciació de [a]/[e], [o]/[u] àtones 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aplicació web: còmic digital sobre herois 2. Cacera del tresor: «Un viatge virtual per les ciutats medievals de Ramon Llull» 		
<p>Un sol món per a moltes llengües</p>	<p>Lèxic</p> <ul style="list-style-type: none"> - La polisèmia <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbs irregulars: <i>fer, tenir</i> (o <i>tindre</i>), <i>venir</i> (o <i>vindre</i>), <i>anar</i> i <i>eixir</i> - Les preposicions: la preposició <i>a</i> i el CD - Els pronoms febles: formes i funcions <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - El sistema consonàntic: les consonants palatals 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cartell digital: «Una predicció escrita amb imatges» 2. <i>WebQuest</i>: «Sant Vicent Ferrer arreu del món» 		
<p>La llengua, una realitat amb moltes cares: la variació funcional i els registres lingüístics</p>	<p>Lèxic</p> <ul style="list-style-type: none"> - La variació funcional <p>Morfologia i sintaxi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els verbs velaritzats - Les preposicions <i>amb</i> i <i>en</i> - Els pronoms febles: substitució dels pronoms CD i CI <p>Fonètica i ortografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Les consonants fricatives alveolars sonora i sorda ([z], [s]) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Una cançó en un núvol de paraules 2. «Podcasts per a escoltar» 3. Cacera del tresor: «Un recorregut per la València del segle XV» 		

	CONTACTE	COMUNICACIÓ	LITERATURA
UNITAT 5	LES MIL I UNA HISTÒRIES	La deu de totes les històries	La València del segle XV <i>El Tirant lo Blanc</i> Roís de Corella
UNITAT 6	LA VIDA EN LA PANTALLA	Les tecnologies digitals: ús i abús Les noves modalitats comunicatives	Context històric i cultural del segle XVI: la poesia petrarquista i popularitzant de Timoneda, el teatre bilingüe del Renaixement i el gènere dels col·loquis
UNITAT 7	PAÍS JOLIU	Una mar de festes. Els programes de festes	Literatura popular <i>Misteri d'Elx</i> Lluís Galiana

LES PERSONES I LES LLENGÜES

Els prejudicis lingüístics

Els prejudicis lingüístics

Les llengües en contacte

CONEGUEM LA LLENGUA

Lèxic

- Sinònims parcials i semàntica

Morfologia i sintaxi

- Verbs velaritzats
- Les preposicions *cap* i *cap a*
- Els pronoms febles: substitució (atribut i predicatiu)

Fonètica i ortografia

- Diferenciació de *b* i *v*
- Les oclusives finals

Lèxic

- Diferències semàntiques entre llengües

Morfologia i sintaxi

- Els valors del passat: (*passat perifràstic*, *passat simple*, *imperfet d'indicatiu* i *imperfet de subjuntiu*)
- Les perífrasis verbals d'obligació
- Oració simple i oració composta
- Els pronoms febles: substitució dels complements circumstancials (CC)

Fonètica i ortografia

- La síl·laba
- Diftong i hiat. Diftongs creixents i diftongs decreixents
- Les consonants geminades

Lèxic

- La interferència lingüística
- La interferència lèxica
- Diferències semàntiques entre llengües i enriquiment lèxic (sinònims)

Morfologia i sintaxi

- Les perífrasis verbals de probabilitat
- Coordinació i juxtaposició
- Subordinació
- Combinació de pronoms febles

Fonètica i ortografia

- L'accent d'intensitat. Accentuació i dièresi
- L'accent diacrític
- Grups consonàntics cultes
- Sistema consonàntic: la hac (h)

TALLER DIGITAL

1. Revista sobre Corella
2. «El meu conte popular»
3. *WebQuest*: «*Tirant lo Blanc*. Un trencaclosques perfecte»

1. Test: «Connectat o enganxat?»
2. Conversa digital
3. Campanya contra l'eradicació dels prejudicis lingüístics

1. Publicitat del Misteri d'Elx.
2. Un refrany, un embarbussament, una endevinalla... digital.
3. *WebQuest*: «Un recorregut per les festes valencianes».

RESUM

COMPROVACIÓ

Mou i canvia el món

**Sàvies, lluitadores, audaços o cruels...
marcaren la història de la Humanitat!**

1. Però què en sabem? Per parelles, relacioneu els noms amb la imatge i intercanvieu els vostres coneixements sobre aquests personatges. Tracteu de respondre les preguntes següents i expliqueu les respostes a la resta de la classe.

- ✓ Qui eren?
- ✓ Què van fer?
- ✓ En quina època van viure?
- ✓ Com ho van fer?

*Michael Jordan - Elvis Presley -
Emmeline Pankhurst - Marie Curie -
Mahatma Gandhi - Alexandre el Gran*

2. Escolteu l'àudio, i relacioneu-lo amb el personatge segons l'ordre en què el sentireu. Compte, hi ha dos àudios que sobren. Sabries dir a quins altres personatges fan referència?

Àudio 1 _____ Àudio 2 _____ Àudio 3 _____
Àudio 4 _____ Àudio 5 _____ Àudio 6 _____

3. Per parelles, discuteu les qüestions següents. Sou capaces de respondre-les totes?

- a. Quin personatge era conegut com a *Air Jordan*?
- b. A qui és refereixen per «la més gran lluitadora pels drets de les dones»?
- c. Qui és conegut com a Mahatma? Per què?
- d. Qui va morir a causa dels experiments amb la radioactivitat?
- e. Qui fou rei de Macedònia?
- f. A qui ens referim quan diem que és el Rei?
- g. Qui és el Conqueridor per excel·lència? Per què?

4. Ara tu. Tens cap heroi o heroïna? Ell o ella pertany al camp de la...?

política - art - cultura - esport - ciència - música

Explica-ho a la classe.

La biografia històrica

ALEXANDRE EL GRAN

1. Alexandre el Gran ha estat segurament el més gran conquistador de la història. Però que en saps? Indica la resposta correcta.

- a. Va tenir com a mestre al filòsof *Epicur / Sèneca / Aristòtil.*
- b. Va llançar el seu exèrcit contra el poderós i extens *Imperi Persa / Inca / nazi.*
- c. Va morir jove després d'una *gran batalla / llarga nit de festa / caiguda del cavall.*

En saps alguna cosa més? Has vist alguna pel·lícula sobre aquest personatge?

2. Llig la biografia il·lustrada d'Alexandre el Gran i comprova les respostes de l'activitat 1. Relaciona les imatges amb el lloc on hauria d'anar.

3. Parlem-ne:

- a. On va nàixer? Qui eren els seus pares?
- b. Quina formació tingué? Qui fou el seu tutor?
- c. Com diu sa mare que va ser concebut?
- d. A quina edat va succeir son pare?
- e. Quins territoris va conquerir?
- f. Quants soldats hi duia a l'exèrcit? Per què s'imposava sempre als enemics?
- g. Quina ciutat molt important en l'antiguitat va fundar?
- h. Quines hipòtesis hi ha sobre la seua mort?
- i. En quines parts està estructurada la biografia?
- j. On es localitzen les batalles i les conquestes?
- k. Per què és considerat un mite?

ALEXANDRE EL GRAN

Els primers anys

Alexandre III, rei de Macedònia (Pella, Macedònia, 356 aC - Babilònia, 323 aC) va succeir molt jove son pare, Filip II, assassinat l'any 336 aC. Son pare l'havia preparat per regnar: amb entrenament militar i intel·lectual, sota el mestratge del gran filòsof Aristòtil. **1** Alexandre el Gran ja va ser un mite en vida i ha arribat amb força als nostres dies. Sa mare, Olímpíada, va començar a teixir el mite escampant la idea d'una concepció divina. El mateix Alexandre va fomentar el mite amb els seus retrats a les monedes que el representaven com a Hèracles o com a Zeus, de qui es considerava fill.

Gravat de Charles Lapante 1866

Les conquestes

Com a militar va destacar, ja als divuit anys, dirigint la cavalleria a la batalla de Queronea (338 aC). Als vint anys va succeir el seu pare Filippo II. Alexandre va dedicar els primers anys del regnat a imposar la seua autoritat sobre els pobles sotmesos a Macedònia, que havien aprofitat la mort de Filip per rebel·lar-se. I de seguida (l'any 334), va llançar el seu exèrcit contra el poderós i immens Imperi Persa. A partir d'aquest moment, el seu paper de conqueridor fou fulgurant: Grècia, l'Àsia Anterior, el Pròxim Orient, Egipte, l'Orient Mitjà, l'Àsia Central i... fins més enllà del riu Indus, a l'Índia. Literalment va escombrar els perses sense conèixer ni una sola derrota. Amb un exèrcit petit (uns 30.000 infants i 5.000 genets), Alexandre el Gran es va imposar sobre els enemics, gràcies a una organització i un ensinistrament excel·lents de les tropes i a un gran geni militar. La seua estratègia en les batalles encara és objecte d'estudi i d'admiració.

Mosaic d'Issos realitzat cap a 325 aC

Els darrers anys

Va fundar innumbrables ciutats —com l'Alexandria d'Egipte—, va expandir la cultura grega arreu i alhora va incorporar els costums orientals. Va afavorir el contacte entre Orient i Occident. I tot això sent molt jove i en poc de temps, ja que la mort li va arribar a Babilònia als 33 anys (323 aC). Alexandre es va fer malalt en una llarga nit de festa a Babilònia. De la seua mort, n'han circulat moltes hipòtesis: intoxicació, excés d'alcohol, gonorrea, malària, tifus o enverinament. Un 30 de juny de 323 aC moria Alexandre el Gran, rei de Macedònia, que havia arribat a estendre el seu imperi des de la Mediterrània oriental fins a la mítica vall de l'Indus, derrotant grecs, egipcis i perses. I esdevingué un mite, un mite no sols en l'antiguitat clàssica, sinó també en l'època medieval; no sols en el món occidental, sinó també en el món musulmà, on la figura i la glòria d'Iskander (variant d'Alexandre) s'han mantingut amb força.

2

6

Ciutat d'Alexandria, gravat

4

Entrada d'Alexandre a Babilònia, Charles de Brun, 1664

4. Completa amb les paraules del requadre.

vida ■ experiències ■ autobiografia ■ hui en dia ■ cinema ■ edat mitjana ■ cronistes ■ mitificació

La biografia històrica

Una **biografia** (del grec *bios* ('_____') i *graphein* ('escriure')) és un gènere de la literatura (o d'altres mitjans, com ara el _____) basat en la narració, escrita d'algun personatge. Una biografia escrita pel mateix personatge és una _____. Una biografia és més que una col·lecció de dades (naixement, educació, treball, etc.), també tracta de les emocions i sentiments de la persona respecte a les _____ de la seua vida. Les biografies més antigues que es coneixen són les produïdes pels escribes de l'antiguitat (Egipte, Mesopotàmia, Grècia) i els evangelis, que narren la vida de Jesús de Natzaret. En general, el rigor històric d'aquestes biografies es força baix. Però aconsegueixen crear interès mitjançant la _____ dels seus actes. Durant l'_____, els principals escriptors de biografies són els monjos, que escriuen sobre personatges religiosos i els _____ reials, que ho fan sobre els seus reis. És al segle XVII quan es comencen a escriure biografies modernes sobre personatges notables. _____ és un gènere molt popular, tant en literatura com en cinema.

II COMUNICACIÓ

JAUME I EL CONQUERIDOR

5. Què saps sobre el rei Jaume I? Anota les dues primeres idees o coneixements que et vinguen al cap sobre ell i contrasta-les amb la resta de la classe.

- ✓ Va conquerir Mallorca i València als àrabs
- ✓ Hi ha moltes llegendes al voltant de la seua figura
- ✓ ...
- ✓ ...

6. Relaciona les preguntes sobre la vida de Jaume I amb la resposta que vaja bé.

1. On va nèixer i qui eren els seus pares?	a. A València, malalt i amb greus problemes.
2. Com diu la llegenda que va ser engendrat?	b. Als 13 anys.
3. A quina edat el van casar i va succeir a son pare?	c. Perquè és el rei conqueridor i fundador del Regne de València.
4. Quins territoris va conquerir?	d. A Montpeller, fill de Maria de Montpeller i de Pere el Catòlic.
5. Com i on va morir?	e. Sa mare es va fer passar per l'amant del seu pare.
6. Per què es considerat un mite?	f. Va conquerir les Illes Balears, València i Múrcia.

7. Per parelles, comenteu entre vosaltres, tot el que sabeu sobre la biografia de Jaume I. Ajudeu-vos amb les imatges i les entrades que hi ha davall.

va nèixer a Montpeller / el 1208 / llegenda / engendrat / estratagema / sa mare / davant el rebuig del monarca / d'amagat / amant del rei Pere el Catòlic / en el llit reial.

viatge a cavall / Una nit / passar sota del pi de les tres branques / somni / seria rei de tres regnes / va inspirar / conquesta / Balears i València

1228 / va decidir-se / a conquesta de Mallorca / mes de setembre de 1229 / va salpar des del port de Salou l'estol / ocupació la ciutat de Mallorca / després d'un setge de tres mesos / posteriorment la resta de l'illa

València / conquesta més llarga i costosa / 9 d'octubre de 1238. A la fi, el darrer impuls reconqueridor de Jaume I va ser la conquesta de Múrcia, repoblada per catalans i lliurada al seu gendre, Alfons X de Castella, en compliment dels acords establerts.

Abans / el 1234 / es casaria amb Violant d'Hongria / Malgrat tot no deixaria de tenir amants / Violant va ser la consellera més valuosa del monarca / va exercir una forta influència

últims anys / no van ser plàcids. Va fracassar / croada a Terra Santa / problemes successoris / altres conflictes socials / memòries de les seues gestes / escrites en el Llibre dels Feits / la primera gran crònica medieval, estil autobiogràfic / mor 1276, seixanta-set anys, malalt / Palau Reial de València. És soterrat al Monestir de Poblet (Tarragona)

8. Treballeu plegats i escriviu la biografia del rei Jaume I. Recordeu que heu d'estructurar el text adequadament, localitzar bé els escenaris, crear interès i puntuar-lo adequadament.

Podeu començar:

Jaume I va nèixer a Montpeller el 1208. Segons la llegenda fou...

9. Llegiu algunes de les biografies que heu elaborat en veu alta a la resta de la classe. En acabant, compareu-les amb la història que sentireu.

Recerca i expressió

10. Busqueu informació sobre la vida d'algun personatge d'importància històrica (vegeu els personatges que apareixien al CONTACTE o d'altres). Busqueu-ne també de femenins, com ara Joana d'Arc, Indira Gandhi o Cleopatra i escriviu-ne una breu biografia. La condició més important és que siga algú que us interesse, que admireu, que penseu que és un bon model...

Trieu una de les opcions per presentar oralment la vostra biografia davant la classe.

- Una **auca**. Confeccioneu amb dibuixos i textos rimats la biografia del personatge. Podeu fer-ho digitalment com et proposem a l'activitat del TALLER DIGITAL.
- Un **mural**. En una cartolina exposeu gràficament el fets més transcendents de la vida del personatge.
- Un **power point**. Presenteu en deu diapositives que contiguen imatges, els fets més importants de la biografia del personatge.

El naixement d'un poble

Les persones tenim una data concreta de naixement: una hora, un dia, un mes i un any concret. I els pobles? Quan van nàixer els valencians com a poble? El nostre punt de referència se celebra el dia 9 d'octubre de cada any. I és que... el 9 d'octubre de 1238 va ocórrer una cosa molt important...

A primeries del segle XIII, l'exèrcit de Jaume I, rei cristià de Catalunya i d'Aragó, va conquerir els regnes musulmans de València i de Mallorca. La campanya militar de València va ser autoritzada pel Papa com a **croada** contra els musulmans. Després de llargues i dures batalles, el dissabte **9 d'octubre de 1238** el rei, amb les seues tropes, **va entrar triomfal a la ciutat de València**. Aquest fet significà que les nostres terres s'incorporaven a la civilització occidental i cristiana, amb una llengua i una identitat política noves. El rei va disposar mesures perquè la ciutat i el regne es repoblessen amb gent de Catalunya i d'Aragó. Per tant, la **llengua** del Principat de Catalunya es va estendre a la major part de les terres valencianes. Jaume I va declarar el nostre territori com a Regne de València amb lleis pròpies (els Furs), però dins una mateixa corona i un mateix projecte polític, la **Corona d'Aragó**. Per celebrar aquests fets i recordar el nostre origen com a poble, cada 9 d'octubre celebrem la nostra festa nacional.

Les llegendes i històries que al llarg del temps s'han transmés sobre el rei ens el presenten com un **personatge mític**, un heroi comparable a altres personatges històrics com Alexandre el Gran, el Cid... o llegendaris i èpics com Rotlà: alt, ros i ben plantat, un cavaller fort i valent, un guerrer per al seu poble i per a Déu, que cavalca al capdavant del seus exèrcit i que, gràcies a la seua habilitat estratègica, conquesta terres amb pocs episodis violents.

1. Compara la informació biogràfica sobre els reis Jaume I i Alexandre el Gran que ha aparegut en la unitat i digues quins aspectes tenen en comú les figures dels dos reis. Trobaràs com fer-ho si escoltes l'àudio.

✓ Naixement per circumstàncies extraordinàries (origen diví i origen quasi MIRACULÓS)

- ✓ ...
- ✓ ...

2. Les llegendes han contribuït a engrandir i mitificar la figura del rei Jaume I. Busqueu llegendes sobre el rei, conteu-les a classe i voteu la que més us agrada.

Però... en quina època va viure el rei Jaume I?

3. Què en sabem? Indica si són **V** (veritables) o **F** (falses) les afirmacions següents. Després llig atentament la informació que tens a continuació i corregeix els errors.
- a. L'edat mitjana es divideix en dos períodes: el primer transcorre des de la caiguda de l'Imperi Romà (l'any 476) fins al segle XI; el segon, des del segle XII fins a mitjan segle XV (l'any 1453).
 - b. Es considera el primer període com una època de decadència econòmica, social i cultural.
 - c. En el segon període es consoliden les llengües romàniques: el galaicoportugués, l'asturià, el castellà, l'aragonés, el català, l'occità, el francès, el francoprovençal, l'italià, el sard, el romanés i el retoromànic.
 - d. Els musulmans envaeixen la península Ibèrica en el segle VIII (l'any 711).
 - e. La corona d'Aragó i els comtats catalans es van unir i van formar la Corona Catalanoaragonesa en el segle XII.

Jaume I va viure durant el segle XIII, és a dir, en l'**edat mitjana**, el període que va des de la caiguda de l'Imperi Romà, en el **segle V** (l'any 476), fins a mitjan **segle XV** (l'any 1453). Quan l'Imperi Romà es va desintegrar a causa de les invasions dels pobles germànics, moltes vies romanes es van perdre, va minvar molt la terra dedicada al cultiu i van augmentar la pobresa, la violència i la inseguretad. Durant aquests primers segles la poca literatura que es produïa s'escrivia sols en llatí.

Però a partir del **segle XII**, la situació va començar a canviar ja que, gràcies a les millores de l'agricultura i a l'augment de la població, es va iniciar a Europa un desenvolupament econòmic que va afavorir el renaixement de les ciutats. La cultura també s'hi va desenvolupar, tant l'art (primerament el romànic i posteriorment el gòtic), com la ciència i la literatura, que s'escrivia en **llatí**, però també en les **llengües romàniques**, és a dir, les llengües sorgides de l'evolució del llatí.

El cas de la **península Ibèrica** és una mica diferent. Hem de tenir en compte que, des del segle VIII, la major part d'aquesta es va trobar ocupada pels musulmans. Així, doncs, els futurs regnes cristians medievals (Castella, Lleó, Navarra, Aragó...) es formaren en petits territoris del nord de la Península. Uns d'aquests territoris eren la Corona d'Aragó i els comtats catalans. Aquests es van unir el 1137 i junts, com a un únic regne, van iniciar l'annexió de noves terres, per la força i amb acords polítics. El tercer rei de la Corona Catalanoaragonesa va ser Jaume I, el Conqueridor.

Les quatre grans Cròniques medievals

Una manera innovadora de contar la història: valor històric i valor literari

Els nostres reis, amb l'objectiu de passar a la història com a herois i perquè la humanitat els recordés gloriosament, estimularen la redacció d'uns llibres d'història anomenats **Cròniques** que narraven, de primera mà, els fets de la seua pròpia vida, els seus èxits militars, les conquestes territorials... L'**objectiu** era deixar constància dels fets esplendorosos de la seua època i, també, servir de model per als reis futurs.

A finals del segle XIII, es produeix al nostre territori una gran novetat mundial en la redacció d'aquest tipus de llibres: s'escriu la **Crònica del rei Jaume I** o **Llibre dels fets**: aquesta obra narra, de forma autobiogràfica, les conquestes que ell mateix havia fet de Mallorca, Eivissa i del regne de València. Després vindran tres cròniques més, escrites al llarg del XIV:

- La **Crònica de Bernat Desclot**, que narra sobretot la campanya a Sicília de Pere II el Gran i la lluita d'aquest rei contra els invasors francesos.
- La **Crònica de Ramon Muntaner**, que conta l'ocupació d'Alfons II el Franc de Menorca i se centra en el regnat de Jaume II el Just, quan s'inicia la conquesta de Roger de Flor i els almogàvers dels ducats d'Atenes i Neopàtria (a Grècia).
- La **Crònica del rei Pere el Cerimoniós**, que, escrita en forma autobiogràfica, relata el seu conflicte amb Castella i les seues lluites contra la noblesa aragonesa i valenciana.

En aquestes biografies reials trobem trossos de la **nostra història**, del nostre passat: no sols es narren les conquestes territorials, sinó també aspectes més quotidians i humans dels nostres monarques. A més del **valor històric**, les **Cròniques** dels nostres reis tenen també un **valor literari**. La forma en què contenen els esdeveniments fa que pareguen novel·les, les futures novel·les de cavallers.

4. Marca en aquest mapa les conquestes territorials de cada rei amb un color diferent (roig, blau, verd...).

5. Aquest text pertany a la *Crònica* de Ramon Muntaner, la més viva, directa i colpidora; en resum, la més literària. El protagonista del fragment és Jaume I, ja major i una vegada conquerit tot el regne valencià. També hi intervé l'infant Pere, el fill major seu i futur rei Pere II el Gran, com a delegat en cap del rei Jaume. El text és una bona mostra de la imatge heroica, èpica, que convertirà Jaume I per sempre més en tot un mite. Escolta atentament el que ens explica el cronista Muntaner com si ens parlés directament a nosaltres.

El rei Jaume I aprofitava els dies de cacera per a visitar tots els castells i les viles del regne. Però a Xàtiva, per voluntat de Déu, caigué malalt amb febre. I allí es va trobar tan malalt que no podia ni alçar-se del llit. El diagnòstic de tots els metges era negatiu. I, encara més, perquè el rei ja tenia vuitanta anys. Tots sabeu que una persona gran no té l'enteniment d'una jove. Aquest no era el cas del rei perquè ell, en can moment, no va perdre el seny ni la bona memòria.

Els sarraïns del regne van saber que el rei es trobava molt greu. Com que estaven en guerra contra ell, més de mil hòmens de cavalleria i una gran quantitat d'infanteria es dirigiren cap a Alcoi. Només el senyor rei ho va saber, començà a pegar crits:

10 —Au, ràpid! Porteu-me el meu cavall! Prepareu-me les armes! Vull anar contra els sarraïns traïdors. Que es pensen que ja sóc mort? Que no s'ho pensen, perquè, abans, els destruiré a tots! Ah, Senyor Déu! Per què la vostra voluntat és que ara em trobe tan impotent? Ara, ràpid! Ja que no puc alçar-me del llit, que la meua senyera isca de seguida. Porteu-me sobre unes andes fins al lloc on me'ls trobaré, perquè no-
15 més topar-me amb els malvats que em veuran gitat sobre les andes, els tindrem tots morts o presoners.

A l'instant obeïren la seua ordre. Però el senyor rei En Pere, fill seu, es va avançar i els atacà. La batalla va ser molt feroç i cruel. Hi havia un cristià per cada quatre sarraïns!

20 Però el senyor rei En Pere penetrà tan durament enmig dels sarraïns que els va derrotar. Allí va perdre dos cavalls. Les dues vegades calgué que dos cavallers seus descavalcaren per donar-li els cavalls. Quan els cristians ja abandonaven el camp de batalla, la senyera del senyor rei En Jaume aparegué
25 en les andes en què el portaven.

El senyor rei En Pere, fill seu, es va quedar fet de pedra, ja que tenia por que el senyor rei, son pare, es fes més malalt amb aquell esforç. Cavalcà i arribà on era el rei, besà els peus i les mans del rei, i plorant, va dir a son pare:

30 —Pare senyor, sàpies que Déu i la teua bondat i bona ombra i valor els han vençut tots. Sàpies que tots ells són morts o presos.

Aleshores el rei elevà les mans al Cel. Va donar moltes gràcies a nostre senyor Déu. Besà tres vegades el seu
35 fill en la boca i li va donar moltes vegades la seua benedicció.

Adaptació dels autors, Ramon Muntaner, *Crònica*

III LITERATURA

6. Llig aquestes frases i ordena-les seguint el relat del text que has sentit des de l'inici fins a la fi. Després copia-les al teu quadern.

- El futur rei Pere ret homenatge a son pare, que es troba gitat sobre unes andes, i aquest agraeix a Déu la victòria i beneeix l'acció militar del fill.
- Quan el rei Jaume se n'assabenta, mana que el col·loquen sobre unes andes i, juntament amb la senyera, el porten al camp de batalla.
- A Xàtiva el rei Jaume cau molt malalt i amb febre, per la qual cosa no pot alçar-se del llit.
- L'infant Pere combat en la batalla com a comandant en cap de l'exèrcit cristià i venç els sarraïns.
- Els sarraïns, aprofitant que el rei es troba malalt, formen un exèrcit per atacar Alcoi, en aquell moment encara en mans dels musulmans.

7. Parlem-ne.

- a. Qui ens conta el que passa? En quina persona gramatical ho fa: en primera o en tercera? Coincideix amb el tipus de narrador de les biografies que heu treballat en els apartats de CONTACTE i de COMUNICACIÓ?
- b. Es reproduïxen les paraules textuais dels personatges, és a dir, hi ha discurs directe? On?
- c. Busca en el text el moment en què el narrador es dirigeix directament als receptors o destinataris de la crònica. Què creus que pretén aconseguir amb aquest recurs?
- d. Creus que el relat és viu, de ritme ràpid? Per què?
- e. Quina imatge ens transmet del rei Jaume I, a més de la de ser un home valent? És un bon pare? Per què?
- f. Quina imatge ens transmet del futur rei Pere?
- g. L'exèrcit cristià guanya la batalla per la voluntat de Déu, per la valentia del rei Pere i els seus hòmens i... gràcies a la intervenció de qui més? Creus que aquesta presència en la batalla realment afectaria els ànims dels sarraïns? O és més aviat la intenció del narrador de mitificar uns personatges i uns fets? Coneixes un personatge històric castellà, desterrat pel seu rei, que venç també els musulmans valencians en circumstàncies semblants?

8. Llegiu en aquesta graella algunes característiques literàries de les *Cròniques* i per parelles completeu-la amb exemples del text.

Característiques literàries de les Cròniques

S'escriuen amb la intenció de fer **propaganda** dels èxits militars, de les conquestes de territoris nous i, de **justificar la política**, el comportament i les decisions dels reis.

Transmeten i fomenten un fort **sentiment patriòtic**: es lloen les institucions, la llengua i la gent de la Corona Catalanoaragonesa.

Els seus protagonistes, **els reis**, es comporten segons el codi de la cavalleria, quasi com uns **herois**.

Reflecteixen també la **humanitat** dels reis.

Creuen en la **providència divina**: Déu és de part dels reis del casal catalanoaragonés.

Alguna d'elles va ser escrita amb un **llenguatge** viu i senzill amb la intenció de ser llegida en veu alta. De vegades trobem exemples on el narrador es dirigeix als "oïdors".

Exemples de la Crònica de Ramon Muntaner

Propaganda de l'èxit en la batalla contra la rebel·lió dels sarraïns d'Alcoi (comandats per al-Azraq).

- Lloa la corona perquè lloa el comportament heròic dels reis i dels seus hòmens.
- El rei visita viles i castells valencians.

Recerca i expressió

9. Ara et toca a tu. Escriu com si fosses un cronista la crònica del teu naixement. Escriu en primera persona, intercala records que t'hagen contat els pares i els avis, investiga sobre els fets més rellevants del dia, del mes o de l'any en què vas nèixer, per què et dius així, quin temps feia, a quina hora vas nèixer, què hi passava al món mentre tu hi arribaves, etc.

Un viatge per la història de la llengua

D'ON VE LA LLENGUA QUE PARLEM?

QUANT DE TEMPS FA QUE ES PARLA ACÍ?

Si disposàrem d'una d'aquelles màquines capaces de viatjar al llarg del temps i poguéssim recular segles i segles, potser podríem trobar-nos en les actuals comarques valencianes amb escenes com les que ens mostren les il·lustracions següents.

1. Cada imatge correspon a una etapa diferent de la història de les nostres terres. Fixa't en els rètols que hi ha en cada escena; probablement n'hi ha algun que no pots entendre. Són escrits en algunes de les llengües que s'han parlat ací al llarg del temps. Prova de relacionar cada rètol amb la "traducció" que li vaja bé de les incloses en el Quadre 1.

Quadre 1

ÈPOCA VISIGÒTICA:

Des del segle V fins al segle VIII dC aproximadament.

ÈPOCA ROMANA:

Des de l'any 218 aC fins al segle V dC aproximadament.

ÈPOCA PREROMANA:

Abans de l'any 218 aC.

ÈPOCA MUSULMANA:

Des del segle VIII fins al segle XIII dC, aproximadament. Els musulmans són expulsats definitivament del Regne de València l'any 1609.

ÈPOCA CATALANOARAGONESA:

A partir del segle XIII.

1

ROMANA
AETAS: AB ANNO
CCXVIII ANTE
CHRISTUM AD
SAECULUM V POST CRISTUM

2

ÈPOCA CATALANOARAGONESA:
A PARTIR DEL S. XIII

4

GOTICA AETAS:
AB SAECULO V AD SAECULUM
VIII POST CRISTUM

3

YI94P K X3: N QN N
P30 Z N CP N V: V A Q
X 9 Z5 PHN N T: X
P Q V 4 C O: P K A3:

5

من القرن الثامن إلى القرن الثالث عشر بعد الميلاد، تقريبًا.
صُردون من البلاد في سنة 1609.

On es parla la nostra llengua?

Ja saps que parlen la nostra llengua vora 10.000.000 de persones. Aquest és un nombre de parlants semblant al que tenen llengües com ara el danés, el suec o el noruec.

2. El mapa ens presenta diversos llocs i ciutats on es parla la nostra llengua. Completa el mapa escrivint el nom de les ciutats que hi falten. Trobaràs aquests noms al Quadre 2.

Quadre 2

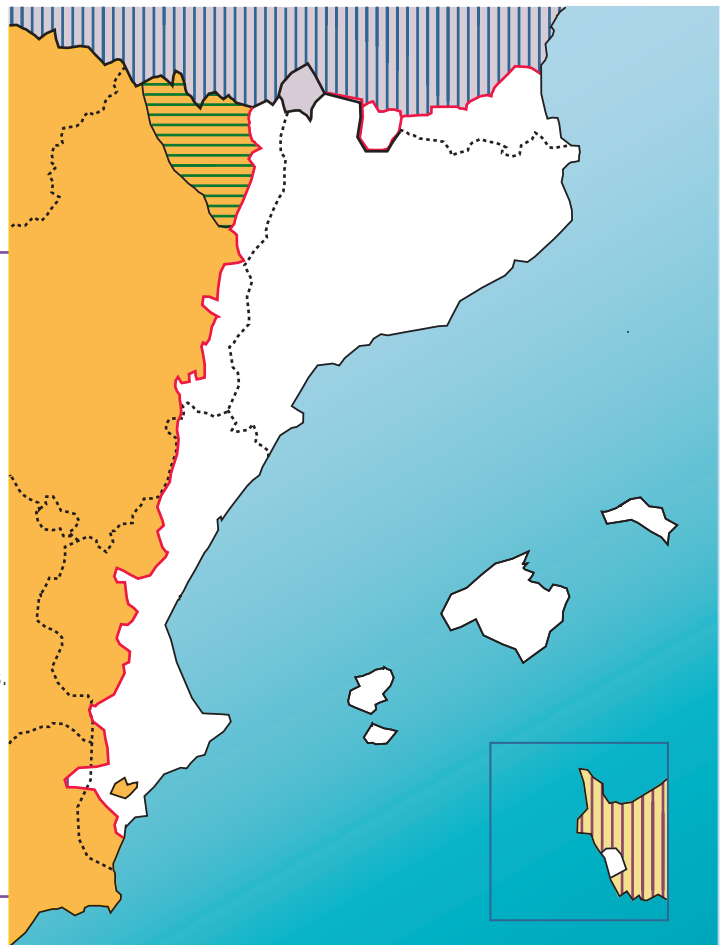
Andorra la Vella - Barcelona - Tarragona - Castelló de la Plana -
València - Alacant - Palma de Mallorca - Eivissa

3. A quins territoris pertanyen les ciutats anteriors? Posa dins el mapa el número de cada territori que tens al Quadre 3. Després pinta cada territori d'un color diferent.

Quadre 3

TERRITORIS ON ES PARLA LA NOSTRA LLENGUA

- 1 La Catalunya del Nord (pertany a França).
- 2 Catalunya.
- 3 Andorra (és un estat independent).
- 4 Comarques d'Aragó o Franja d'Aragó.
- 5 La major part de les comarques valencianes.
- 6 Les Illes Balears.
- 7 La ciutat de l'Alguer (a l'illa de Sardenya, pertany a Itàlia).
- 8 La petita comarca del Carxe (dins Múrcia).

Els topònims

Els **topònims** són noms de llocs (pobles, partides, camins, sendes, masos, fonts, barrancs, rius, muntanyes, cims, etc).

1. Busca en aquesta sopa de lletres els topònims dels territoris que van conquerir els nostres monarques de l'Edat Mitjana.

Eivissa - Sicília - Menorca - Sardenya - Atenes - Neopàtria - Mallorca - Còrsega - Malta - Xipre

E	R	B	S	E	N	E	T	A
A	I	R	T	A	P	O	E	N
X	J	V	C	O	R	M	D	M
I	E	V	I	L	A	A	R	A
P	L	L	E	S	E	L	T	L
R	A	G	O	R	S	T	V	L
E	R	O	C	V	U	A	Y	O
L	S	I	C	I	L	I	A	R
C	O	R	S	E	G	A	N	C
M	E	N	O	R	C	A	Y	A
H	A	Y	N	E	D	R	A	S

Els gentilicis

Un **gentilici** és un adjectiu que serveix per a indicar el lloc d'on procedeixen les persones. Els gentilicis es formen a partir del nom del lloc d'on són les persones. *Mutxameler* i *valencià* són gentilicis de *Mutxamel* i de *València* respectivament.

2. Relaciona les paraules de les dues columnes i escriu les parelles al teu quadern.

alacantí/-ina	BENIDORM	1. <i>alacantí/ina - ALACANT</i>
castellonenc/-a	PEGO	2.
il·licità/-ana	EVISSA	3.
eivissenc/-a	ELX	4.
alcoià/-ana	ALACANT	5.
pegolí/-ina	CASTELLÓ	6.
benidormer/-a	ALCOI	7.
aragonés/-esa	ARAGÓ	8.

- a. Quins d'aquests gentilicis acaben en *-í, -ina*?
- b. Quins acaben en *-enc/-enca*?
- c. Quins en *-à/-ana*?
- d. Quin en *-er/-era*?
- e. Quin en *-és/-esa*?
- f. Saps com es diuen les terminacions que afegim als topònims o noms de lloc per a formar gentilicis?
- g. Coneixes altres terminacions per a formar gentilicis?

3. Escriu els gentilicis de la teua família segons el lloc d'on procedeix cada membre.

4. Escriu els gentilicis dels alumnes de la classe segons el lloc d'on siguen.

Les tres conjugacions regulars

Com deus recordar, classifiquem els verbs en **tres conjugacions**:

1. Els verbs de la **primera conjugació** fan l'infinitiu amb la terminació **-ar**, com *treballar*. Són quasi tots regulars, és a dir, no hi ha canvis que afecten el radical del verb. En canvi, sí que s'hi pot produir alguna alteració ortogràfica del tipus (*pujar* però tu *pu**g**es*; *caçar* però nosaltres *cac**e**m*, etc.). Cal recordar que en els verbs acabats en **-iar** (*canviar*, *estudiar*, etc.) i en les persones 1a, 2a, 3a i 6a del present (d'indicatiu i de subjuntiu), la **i** és vocal tònica com en *estalviar*.
2. Els verbs de la **segona conjugació** fan l'infinitiu acabat en **-er**, en **-re** o en **-r**, com *témer*, *batre*, *dur*, etc. N'hi ha molts d'irregulars, com estudiarem en unitats posteriors.
3. Els verbs de la **tercera conjugació** fan l'infinitiu en **-ir**. Ací trobarem tres models fonamentals:
 - Els verbs que afigen un **increment incoatiu** al radical, com ara *servir*; aquest increment pren la forma de:
 - isc** (o **esc**) en la 1a del present d'indicatiu, i en les persones 1a, 2a, 3a i 6a del present de subjuntiu.
 - eix** (o **ix**) en les persones 2a, 3a i 6a del present d'indicatiu i de l'imperatiu.
 - Els verbs que segueixen una conjugació **pura**, com ara *sentir*, són verbs que no afigen cap increment i es conjuguen de manera semblant com els de la 1a i la 2a conjugació.
 - Els verbs que poden conjuguar-se segons el model **incoatiu** o el **pur**, com ara *afegir*, *llegir*.

5. Ací tens el **present d'indicatiu**, el **present de subjuntiu** i l'**imperatiu** dels verbs regulars de les tres conjugacions. Completa les formes que hi falten; recorda les explicacions del quadre anterior.

1a CONJUGACIÓ: model *treballar*

PRESENT INDICATIU

jo	treball e o treball o
tu	treball es
ell/a	_____
nosaltres	treball em
vosaltres	_____
ells/es	_____

PRESENT SUBJUNTIU

que jo	treball e
que tu	_____
que ell/a	_____
que nosaltres	_____
que vosaltres	_____
que ells/elles	_____

IMPERATIU

treball a

2a CONJUGACIÓ: model *témer*

PRESENT INDICATIU

jo	tem o tem o
tu	_____
ell/a	_____
nosaltres	_____
vosaltres	_____
ells/es	_____

PRESENT SUBJUNTIU

que jo	tem a
que tu	tem es
que ell/a	_____
que nosaltres	_____
que vosaltres	_____
que ells/es	_____

IMPERATIU

tem
tem a

3a CONJUGACIÓ: model *batre*

PRESENT INDICATIU

jo	bat o bat o
tu	bat s
ell/a	_____
nosaltres	_____
vosaltres	_____
ells/es	baten

PRESENT SUBJUNTIU

que jo	_____
que tu	_____
que ell/a	_____
que nosaltres	_____
que vosaltres	_____
que ells/elles	_____

IMPERATIU

bat
bat a

V CONEGUEM LA LLENGUA

3a CONJUGACIÓ (pura): model sentir

PRESENT INDICATIU

jo sent o sento
 tu sents
 ell/a _____
 nosaltres sentim
 vosaltres _____
 ells/es _____

PRESENT SUBJUNTIU

que jo _____
 que tu _____
 que ell/a _____
 que nosaltres _____
 que vosaltres _____
 que ells/es _____

IMPERATIU

sent
 senta

3a CONJUGACIÓ (incoativa): model servir

PRESENT INDICATIU

jo servisc (o servesc o serveixo)
 tu serveixes (o servixes)
 ell/a _____ (o _____)
 nosaltres servim
 vosaltres _____
 ells/elles _____ (o _____)

PRESENT SUBJUNTIU

que jo servisca (o servesca)
 que tu _____ (o servesques)
 que ell/a _____ (o _____)
 que nosaltres _____
 que vosaltres _____
 que ells/es _____ (o _____)

IMPERATIU

serveix (o servix)
 servisca (o servesca)

 _____ (o _____)

3a CONJUGACIÓ (pura o incoativa): model llegir

PRESENT INDICATIU

jo llig o llegisc (o llegesc o llegeixo)
 tu lliges o llegeixes (o llegixes)
 ell/a _____ o _____ (o _____)
 nosaltres llegim
 vosaltres llegiu
 ells/elles _____ o _____ (o _____)

PRESENT SUBJUNTIU

que jo llija o llegisca (o llegesca)
 que tu _____ o _____ (o llegesques)
 que ell/a _____ o _____ (o _____)
 que nosaltres _____
 que vosaltres _____
 que ells/elles _____ o _____ (o _____)

IMPERATIU

llig o llegeix (o llegix)
 llija o llegisca (o llegesca)

 _____ o _____ (o _____)

6. Completa les frases següents amb la forma del present d'indicatiu, de subjuntiu o de l'imperatiu dels verbs que hi ha entre parèntesis.

- a. Jo (LLEGIR) _____ totes les nits una estona.
- b. I vosaltres, (PENSAR) _____ estalviar així?
- c. No vull que elles (PERDRE) _____ cap altre partit.
- d. Tu (ESPERAR) _____ que jo (SENTIR) _____ l'explicació de la classe.
- e. Jo encara (COMPARTIR) _____ els llibres amb ma germana.
- f. Vull que tu (CANVIAR) _____ d'hàbits i que (ESTALVIAR) _____ més diners.
- g. (LLEGIR) _____ i calla!

7. Com ja hem dit, hi ha verbs regulars de la primera conjugació que presenten variacions ortogràfiques en el radical. Completa el quadre següent amb el present d'indicatiu dels verbs corresponents:

INFINITIU	JO	TU	ELL/A	NOSALTRES	VOSALTRES	ELLS/ELLES
SACSEJAR	_____	_____	sacseja	_____	_____	sacsegen
TANCAR	tanque	_____	_____	tanquem	_____	_____
ADEQUAR	_____	adeqües	_____	_____	_____	_____
REGAR	_____	regues	_____	_____	_____	_____
COMENÇAR	_____	_____	comença	_____	_____	_____
PASSEJAR	passege	_____	_____	_____	_____	_____

8. En les formes verbals anteriors s'ha produït una sèrie de canvis ortogràfics. Hi ha, per tant, una sèrie de verbs que tenen, de forma regular, una alternança gràfica. Així hi ha alternança gràfica.
- entre **-c** i __, com per exemple _____
 - entre **-ç** i __, per exemple _____
 - entre **-qu** i __, per exemple _____
 - entre **-j** i __, per exemple _____
 - entre **-g** i __, per exemple _____
9. Subratlla la vocal tònica dels verbs destacats en les oracions següents:
- Si vols anar al viatge, cal que **estalvies**.
 - Estudia** i aprovaràs.
 - Els metges volen que **canvie** de dieta.
 - Els professors esperen que els alumnes **estudien** una mica més.
 - L'**odia** tant que no pot ni veure'l.

Preposicions: a/en en indicacions de lloc

Les **preposicions a** i **en** poden introduir **complements circumstancials de lloc**.

- Si aquests complements expressen la **direcció d'un moviment**, aniran introduïts per la preposició **a**: *Demà anirem a Elx. Pujarem a la muntanya demà de matí.*
- Si aquests complements expressen el **lloc**, la **situació en un espai** podem fer servir la preposició **a** o la preposició **en** segons els casos:
 - Davant **topònims** cal usar la preposició **a**: *Viuen a Alcoi. Tenen una casa a Vinaròs.*
 - Davant l'**article definit** (**el** o **l'**, **la** o **l'**, **els**, **les**) i de l'**interrogatiu quin** (**quina**, **quins**, **quines**) és recomanable usar la preposició **a**: *Ho he deixat al menjador. He vist un gos a la platja. A quin carrer vius?*
 - Davant **indefinits** (**un**, **algun**, **cada**, **qualsevol**, etc.), **demonstratius** (**aquest**, **aqueix**, **aquell**), **quantitatius** (**molt**, **poc**, etc.) i **relatius** (**què**, **el qual**), és recomanable usar la preposició **en**: *Han deixat el llibre en una biblioteca. Han viscut en molts pobles. En aquell apartament hi ha un gat. El despatx en el qual estic és molt fosc.*

10. Completa les frases següents amb les preposicions **a** o **en**. Digues quan és obligatori o recomanable l'ús de l'una o de l'altra preposició; atenció a les contraccions (**al**, **als**).
- __ quin curs vas?
 - Visc __ un carrer ample.
 - Sempre quedem __ aquell cantó.
 - __ Xixona fan torró.
 - Actuarem __ el Teatre Principal.
 - La colla és __ el bar davant l'institut.
 - Era __ una reunió molt important.
 - __ quina aula et podré trobar?
 - T'has deixat els apunts __ la taula.
 - No sé __ quina pàgina dius.
 - Ho he deixat __ algun lloc que no recorde.
 - M'agrada comprar __ aquesta botiga.
 - Ha caigut una pedregada __ Sueca.

El sistema vocàlic i el consonàntic

Com ja saps, classifiquem els sons de la llengua en **vocals** i **consonants**. Les vocals són els sons més sonors; quan els articulem, l'aire circula per l'aparell fonador sense trobar-hi cap obstacle. Actuen, a més, com a nucli de les síl·labes: totes les síl·labes tenen com a so central una vocal. En canvi, quan pronunciem una consonant, l'aire troba algun obstacle en l'aparell fonador; les consonants no formen mai una síl·laba per si soles.

Les vocals i les consonants s'organitzen en dos **sistemes**: el **sistema vocàlic** i el **sistema consonàntic**. Estan basats en les diferències o oposicions que hi ha entre els diversos sons vocàlics o consonàntics. Per exemple: [i] és una vocal més tancada que [e]; [u] és més posterior que [a], etc.; [d] i [t] són dentals, però l'una és sonora i l'altra és sorda, etc.

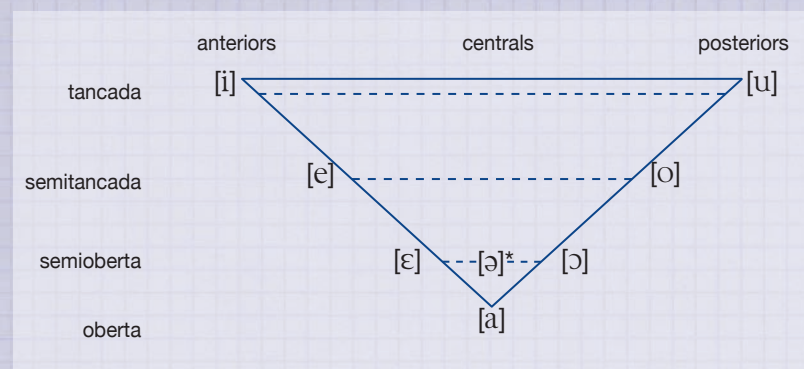
En aquesta unitat posarem atenció en el sistema vocàlic.

El sistema vocàlic

El sistema vocàlic de la nostra llengua està format pels sons que arreplega el quadre següent.

SÍMBOL FONÈTIC	[a]	[e]	[ɛ]	[i]	[o]	[ɔ]	[u]	[ə]
NOM	a	e tancada	e oberta	i	o tancada	o oberta	u	vocal neutra (només apareix en els parlars orientals)

Si ens fixem en la part de la boca en què es pronuncien (eix horitzontal) i en el grau d'obertura (eix vertical), podem classificar les vocals segons el triangle següent.

El subsistema vocàlic tònic

Les vocals poden ocupar una **posició tònica** (si reben l'accent d'intensitat en la síl·laba) o una **posició àtona** (si no reben l'accent d'intensitat). Per exemple, en *dona* hi ha dues síl·labes: *do* i *na*; la primera és la tònica i la segona, l'àtona.

Les vocals que poden anar en posició tònica són: [i] (*cadira*), [e] (*pera*), [ɛ] (*terra*), [a] (*mare*), [ɔ] (*moble*), [o] (*poma*), [u] (*fulla*). Formen el **subsistema vocàlic tònic**. * En la unitat 2 estudiarem el **subsistema vocàlic àton**.

Recordem que a les Illes Balears la [ə] pot anar en posició tònica; p. ex., la paraula *pera* allà es pronuncia [pəɾə]

11. Escolta atentament la pronunciació d'aquestes paraules i classifica-les en un quadre com aquest, segons el timbre de les vocals **e** i **o** en posició tònica:

gos - antena - Ramon - moble - gel - serra - això - colze - nom - menja - història - cel -
poma - bo - perd - dent - petroli - ressò - guerra - vent - cor - conte - foc - verda -
fórmula - pera - èxit - polze - pena - convivència - envejós - arròs - església

[a]	[e]	[ɛ]	[i]	[o]	[ɔ]	[u]	[ə]
_____	antena	gel	_____	gos	moble	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

12. Busca 5 exemples de mots amb [ɛ] (e oberta) i 5 de [ɔ] (o oberta).

13. **Dictat.** Repassem ortografia. Completa el text següent amb les lletres que hi falten. En acabant, prepara-te'l per escriure'l al dictat.

Dissa__e passat una banda d'atrac__ors va assaltar una caixa d'estal__is. La policia va comen__ar una persecució que havia d'aca__ar amb la detenció dels lladres, però la perspïcàcia dels delin__üents a escapolir-se de l'escomesa va provocar un estira i arronsa que no acabaria fins a altes hores de la matina__a. Els atracadors es van __mportar la directora de l'__ntitat finacera com a ostatge, conduïen un vehicle sense identificar molt potent. Comptat i debatut, la policia ha hagut d'esmerçar tots els esforços a reduir els malfactors i portar-los al calabós. Dilluns a primera hora hauran de presentar-se davant el jutge i respondre, com a mínim, dels delictes de robatori i segrest.

VI TALLER DIGITAL

Comencem aquesta aventura digital. A la fi de cada tema et plantejarem noves tasques amb les quals treballaràs amb recursos digitals per tal de crear, dissenyar, cercar i esbrinar.

Entra a <http://www.tabarcallibres.com/digital> i cerca aquestes tasques al TALLER DIGITAL de 3r d'ESO.

Activitat 1: BIOGRAFIA DIGITAL

TASCA: dissenyeu una presentació digital sobre la biografia d'un personatge rellevant. A la web us en mostrem exemples i el procés detallat.

De forma resumida aquest serà:

1. Triar un personatge per la seua importància històrica o d'altres àmbits culturals (cinema, música, esport, etc.).
2. Fer un guió de les fotografies que fareu servir i quina informació incloureu.
3. Cercar informació i imatges d'Internet.
4. Triar el format de la biografia digital.
5. Afegir les fotografies i el text i triar el disseny.
6. A classe podeu presentar les biografies fetes.

Activitat 2: APLICACIÓ WEB: CONJUGUEM IMATGES I VERBS

TASCA: us proposem que editeu imatges amb missatges que continguin conjugacions regulars. A la web us expliquem amb detall tots els passos.

Fonamentalment el que heu de fer és:

1. Entreu en l'aplicació web que us indiquem i escriviu el text.
2. Automàticament es crearà la imatge amb el text (als exemples la frase era "Jo parle valencià").

Activitat 3: **WEBQUEST: «UN VIATGE EN EL TEMPS»**

TASCA: us proposem fer un viatge al passat per descobrir la nostra història.

Què és una *WebQuest*? És un tipus d'activitat de recerca a Internet que està formada per les parts següents: introducció, tasca, procés, avaluació i conclusió.

Entreu a la web i seguiu les indicacions de la *Web-Quest*. De forma resumida:

Introducció. Imaginareu que heu inventat una màquina del temps i, fent-hi proves, us transporta al passat... Per què s'atura en unes dates concretes?

Tasca. Amb tota la informació que arreglegareu, fareu una **línia del temps** per tal d'explicar a la resta el viatge que heu fet.

Procés. Us distribuïreu la feina i us indicarem pàgines web on hi haurà textos, imatges, vídeos i mapes amb els quals farem el viatge digital arreglegant informació.

Avaluació. Us indicarem com podeu saber si la vostra feina està ben feta.

Conclusió. Tornareu al present o us quedareu al passat en alguna època que us haja agradat?

Activitat 4: **PORTAFOLI DE LECTURA**

TASCA: us proposem que us feu un portafoli de lectura amb recursos digitals.

Entreu a la web i trieu tot allò que necessiteu per a fer-vos un portafoli de lectura que utilitzareu al llarg del curs.

COMUNICACIÓ

Una **biografia** (del grec *bios* 'vida' i *graphein* 'escriure') és un gènere de la literatura (o d'altres àmbits, com ara el cinema) basat en la narració, normalment, escrita de la vida d'algun personatge.

Una biografia escrita pel mateix personatge és una **autobiografia**.

Una biografia és més que una col·lecció de dades (naixement, educació, ocupació, etc.); també tracta de les emocions i dels sentiments de la persona sobre les experiències de la seua vida.

Les biografies més antigues que es coneixen són les produïdes pels escribes de l'antiguitat (sobretot, Egipte, Mesopotàmia, Grècia i Roma) i els evangelis, que narren la vida de Jesús de Nazaret. Aconseguíen crear interès en els lectors mitjançant la mitificació dels actes del personatge. Durant l'edat mitjana els principals creadors de biografies són els monjos, que escriuen sobre personatges religiosos i els cronistes reials, que ho fan sobre els seus reis. És al segle XVII quan es comencen a escriure biografies modernes sobre personatges notables. Avui en dia, és un gènere molt popular, tant en literatura com en cinema.

LITERATURA

Amb la conquesta del Regne musulmà de València pel rei Jaume I en el 1238, el territori valencià entrà a formar part de la Corona catalanoaragonesa com a regne autònom, amb la llengua i la religió dels conquistadors, sobretot catalans i també aragonesos.

Els reis de la Corona van propiciar el naixement d'un gènere nou, les *Cròniques*, documents de valor històric i literari que s'escriuen per a deixar constància de les gestes, proeses i fets històrics més importants dels seus regnats. Destaquen quatre cròniques: *Llibre dels fets o Crònica* de Jaume I, *Crònica* de Bernat Desclot, *Crònica* de Ramon Muntaner, *Crònica* del rei Pere el Cerimoniós. Les característiques més importants són: s'escriuen amb la intenció de fer propaganda dels èxits militars, de les conquestes de territoris nous i de justificar la política, el comportament i les decisions dels reis; transmeten i fomenten un fort sentiment patriòtic; van ser escrites amb un llenguatge viu i senzill amb la intenció de ser llegides en veu alta.

LES PERSONES I LES LLENGÜES

ON ES PARLA LA NOSTRA LLENGUA?

Ja saps que parlen la nostra llengua vora 10.000.000 de persones. Aquest és un nombre de parlants semblant al que tenen llengües com ara el danès, el suec o el noruec.

Els territoris on es parla la nostra llengua són:

1. La Catalunya del Nord (pertany a França).
2. Catalunya.
3. Andorra (és un estat independent).
4. Comarques d'Aragó o Franja d'Aragó.
5. La major part de les comarques valencianes.
6. Les Illes Balears.
7. La ciutat de l'Alguer (a l'illa de Sardenya, pertany a Itàlia).
8. La petita comarca del Carxe (dins Múrcia).

CONEGUEM LA LLENGUA

Lèxic

- a. Topònims
- b. Gentilicis

Morfologia i sintaxi

- a. Les tres conjugacions regulars: present d'indicatiu, present de subjuntiu i imperatiu (*treballar; témer i batre; sentir, servir i llegir*).
- b. Canvis ortogràfics en els verbs de la primera conjugació (*pujar/puge; començar/comence, etc.*).
- c. Pronúncia dels verbs de la primera conjugació acabats en *-iar*.
- d. Preposicions *a / en*

Fonètica i ortografia

- a. El sistema vocàlic i consonàntic.
- b. El sistema vocàlic.
- c. El subsistema vocàlic tònic.

TALLER DIGITAL

1. Biografia digital.
2. Aplicació web: conjuquem imatges i verbs.
3. *WebQuest*: «Un viatge en el temps».
4. Portafoli de lectura.

1. Què és una biografia?
2. Què has après sobre Jaume I?
3. Enumera algunes característiques del període històric en què va viure el rei Jaume I: nom, durada, etapes, evolució del període...
4. Explica què eren les Cròniques i esmenta el nom i l'autor de les quatre més importants.
5. Explica les característiques principals de les Cròniques.
6. Com es diu la nostra llengua? On es parla? Per què és una llengua neollatina o romànica?
7. Quantes llengües han influït al llarg del temps en la nostra?
8. Quins d'aquests topònims corresponen als territoris que van conquerir els nostres monarques de l'edat mitjana?
Eivissa - Sicília - Menorca - Sardenya - Atenes - Neopàtria - Mallorca - Còrsega - Malta - Xipre
9. Què és un gentilici? Digues els gentilicis dels llocs següents: Eivissa, Elx, Castelló i València.
10. Completa les frases següents amb les preposicions **a** o **en** segons convinga. Cal que digues en quins casos és obligatori o recomanable l'ús d'una o de l'altra preposició.
 - a. Xavier passa l'estiu ___ aquest xalet.
 - b. Jo dorm ___ una habitació molt menuda.
 - c. ___ aquella classe no saben muntar-s'ho.
 - d. ___ quin carrer viu la Rosa?
 - e. Jordi viu ___ Alacant.
11. Ompli els espais buits de les frases següents amb la forma corresponent del present d'indicatiu, del present de subjuntiu o de l'imperatiu dels verbs que hi ha entre parèntesis.
 - a. He caigut un bac i ara em (**CRUIXIR**) _____ tots els ossos.
 - b. Com que tinc por, m'han aconsellat que no em (**LLANÇAR**) _____ en paracaiguda.
 - c. Nosaltres (**PERDRE**) _____ cada dia un quilo fent esport.
 - d. Cal que tu (**REPARTIR**) _____ bé l'equipatge.
 - e. Ell vol que jo (**VÉNCER**) _____ la por i que viatge amb avió.
 - f. Miquel, (**LLEGIR**) _____ en veu alta a partir de la pàgina 24!
 - g. Jo (**PATIR**) _____ molt sempre que tu ixes de viatge.
12. Subratlla les paraules que tinguen **e** oberta i encercla les que tinguen **o** oberta:
mel - pell - terra - cantó - ressò - retoc - omplir - poma - jove - córrer - món
13. Subratlla la vocal tònica dels verbs següents: ell estudia, ells canvien, elles feien.